

Asia: VN/1201/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 165/2020 vp.) täydentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan kommentit ehdotuksesta tupakoinnin järjestämiseksi suljetuissa vankiloissa

Täydentävässä esityksessä ehdotetaan, että suljetuissa vankiloissa vangeilla olisi mahdollisuus tupakoida vähintään kerran päivässä päivittäisen tunnin ulkoilun ajan siten, että poltettavien savukkeiden määrää ei ole rajoitettu. Pidän täydentävää esitystä tältä osin perusteltuna.

Voin yhtä siihen, mitä täydentävässä esityksessä todetaan sisätiloissa olevien tupakointitilojen käyttöön liittyvistä ongelmista. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että tupakoimattomat vangit ja henkilökunta eivät saa altistua tupakansavulle. Täydentävässä esityksessä todettujen syiden vuoksi tätä ei voida varmistaa, jos vankilan sisällä olisi mahdollista tupakoida tupakointitiloissa. Tupakointitilojen asianmukaista käyttöä ei voida varmuudella taata ainakaan suuren vankimäärän kyseessä ollessa. Tupakan salakuljettamista tupakointitilasta sellisiin salatupakointia varten ei käytännössä liene mahdollista valvoa siten, että se voitaisiin täysin estää. Suljetuimpien osastojen kyseessä ollessa vankien päästäminen tupakointitilaan ja mahdollisesti tarvittava tupakoinnin valvonta veisi usein muutoinkin riittämättömän valvontahenkilökunnan työaika. Lisäksi tupakointiin varattu aika olisi pois muista vankien toiminnoista. Tupakointitilojen sijoittaminen osastoille ei liene myöskään rakenteellisista syistä mahdollista kaikissa vankiloissa.

Esityksen mukaan tupakointi voitaisiin järjestää ulkotiloissa useammin kuin kerran päivässä ulkoilun yhteydessä, jos se on mahdollista vaarantamatta vankilan muuta toimintaa tai vankilan järjestystä ja turvallisuutta. Voin yhtyä esityksessä todettuun, että tupakoinnin järjestäminen olisi yksi lisä vankilassa järjestettäviin toimintoihin. Vankiloilla on jo nyt haasteita toteuttaa kaikkea lain ja vankien asianmukaisen kohtelun edellyttämää toimintaa ja vapaa-ajantoimintaa. Jos tupakointi useammin kuin kerran päivässä kuitenkin kyettäisiin laissa mainituilla edellytyksillä järjestämään, pidän asianmukaisena, että näin voitaisiin lain mukaan menetellä.

Esityksessä todetaan, että tupakointimahdollisuus olisi suppeampi kuin yhteiskunnassa muuten. Näin on, mutta kiinnitän huomiota myös siihen, että nähdäkseni missään muualla yhteiskunnassa, edes erilaisissa laitoksissa, olosuhteet eivät ole suljetun vankilan kaltaiset. Laitosasukkaat eivät muualla kuin suljetussa vankilassa joudu olemaan vastaavalla tavalla asuinhuoneissaan lukittuina siten kuin osa vangeista on selleissään jopa päiväsaikaan. Suljetun vankilan muutkin tilat ovat lukittuja. Vankien liikkuminen osastonsa ulkopuolelle on suljetussa vankilassa yleensä mahdollista vain henkilökunnan saattamana. Lisäksi turvallisuussyistä voi olla tärkeää ottaa huomioon esimerkiksi, että jotkut vangit eivät kohtaisi toisiaan. Suljetussa vankilassa vankien toiminta ja liikkuma-ajat onkin tarkasti järjestetty osastojen päiväjärjestyksillä ja vankilan järjestyssäännöllä.

Tilanteissa, joissa vangin tai tutkintavangin ulkoilu olisi vankeuslain 7 luvun 6 §:n tai tutkintavankeuslain 3 luvun 5 §:n perusteella kielletty, hänet tulisi esityksen mukaan kuitenkin viedä tupakoimaan kerran päivässä, mutta lyhemmäksi ajaksi kuin tunnin ulkoilu. Olen jo aiemmin, lausunnossani lakivaliokunnalle 7.12.2020 (EOAK/7855/2020), kiinnittänyt huomiota siihen, että näin ehdoton säännös voi olla ongelmallinen. Jos ulkoilu on jouduttu epäämään, tilanne voi olla niin vakava vankilaturvallisuuden kannalta, että edes tupakointia ei ole mahdollista toteuttaa. Tähän tulee luonnollisesti kuitenkin pyrkiä aina kun se on mahdollista.

Totean oikeusministeriön tiedoksi myös seuraavat perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 40/2020) jälkeen kanteluista tietooni tulleet ongelmat salatupakointiin ja sen valvontaan liittyen.

Helsingin vankilan työntekijä kanteli siitä, että työnantaja ei huolehdi savuttomasta ja turvallisesta työympäristöstä (EOAK/222/2021). Kantelijan mukaan henkilökunta joutuu jatkuvasti, käytännössä päivittäin, tekemisiin tupakansavun ja rikkiäisten sähkölaitteiden kanssa. Kyse oli siitä, että tupakoinnin ollessa sallittua vain ulkona, vangit salakuljettavat tupakkaa selliin, jossa tupakoivat ja tupakan sytyttämiseen tarvittavan kipinän aikaan saamiseksi rikkovat sähkölaitteita, sähköjohtoja ja pistorasioita.

Vanki kanteli siitä, että Helsingin vankilassa vankeja sijoitetaan selleihin, joissa ei ole mahdollista katsella televisiota (EOAK/7128/2020). Kantelu siirrettiin vastattavaksi Helsingin vankilaan, jota pyydettiin ilmoittamaan toimenpiteistä asiassa. Helsingin vankilan ilmoituksesta kävi ilmi muun muassa seuraavaa.

”Useista selleistä puuttuu tilapäisesti sellikalustoon kuuluvia laitteita, esimerkiksi televisio ja siihen kuuluvia johtoja. Tämä johtuu siitä, että näitä laitteita johtoineen on käytetty tupakan sytyttämiseen. Näin käytettynä johdot ja laitteet vaurioituvat ja ne joudutaan poistamaan paloturvallisuuden vuoksi selleistä. Tämä laitteiden väärinkäyttö ja turmeleminen on jatkuvaa, eikä vankilalla ole mahdollisuutta samaan tahtiin korvata laitteita ja johtoja uusilla.”

Kyse oli vankien salatupakoinnin aiheuttamasta ongelmasta. Helsingin vankila totesi myös, että laitepuutteista huolimatta joudutaan kaikkia sellejä käyttämään vankien asuttamiseen, koska esimerkiksi kyseisellä osastolla sellit ovat lähes kaiken aikaa täyskäytössä.

Täydentävässä esityksessä on huomioitu, että tupakoinnin järjestäminen ja valvonta vaativat lisää henkilöstöresursseja. Kiinnitän silti vielä huomiota siihen, että Rikosseuraamuslaitoksen resurssit nykyistenkin tehtävien hoitamiseen ovat vähäiset. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 9.3.2021 julkaiseman tiedotteen mukaan henkilöstöresurssit ovat riittämättömät toiminnan laajuuteen ja toimipaikkaverkoston nähden. Tiedotteessa todetaan, että myös Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) kiinnitti huomiota Rikosseuraamuslaitoksen liian pieneen henkilöstömäärään syyskuussa 2020 tekemänsä tarkastuksen yhteydessä. Tässä yhteydessä toistan vielä sen, mitä olen todennut hallituksen esityksestä HE 165/2020 vp perustuslakivaliokunnalle 11.11.2020 antamassani lausunnossa: ”Rikosseuraamuslaitos on viime vuosina joutunut huomattavien rahoitusleikkausten kohteeksi, ja hallinnonalan resurssit eivät ole ennen leikkauksiakaan olleet lähelläkään esimerkiksi naapurimaamme Ruotsin vastaavia sen paremmin suhteellisia kuin absoluuttisinaan lukuina. [”Suomessa on noin 3 000 vankia ja Rikosseuraamuslaitoksen budjettirahoitus vuonna 2020 oli noin 220 miljoonaa euroa (noin 73 000 euroa/vanki ja noin 0,38 % koko valtion budjetista) – Ruotsissa vankimäärä on noin 5 000, ja hallinnonalan budjetti on noin 9 448 433 000 kruunua eli noin 944 miljoonaa euroa, siis noin 188 000 euroa/vanki ja noin 0,62 % koko valtion budjetista.]

Lausunnonantajan kommentit ehdotuksesta tupakoinnin järjestämiseksi avolaitoksissa

Minulla ei ole huomauttamista täydentävästä esityksestä tältä osin.

Lausunnonantajan kommentit ehdotuksesta tupakoinnin lopettamisen tukitoimien järjestämisestä

Minulla ei ole huomauttamista täydentävästä esityksestä tältä osin.

Mäkinen Tiina
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia